

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра бджільництва

ЗАТВЕРДЖЕНО

Факультет тваринництва та водних біоресурсів

“14” травня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ**

**ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА
(БДЖІЛЬНИЦТВО)**

Галузь знань	Н “Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина”
Спеціальність	Н2 Тваринництво
Освітня програма	Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва
Факультет тваринництва та водних біоресурсів	
Розробники:	Ігор ГОЛОВЕЦЬКИЙ доцент кафедри бджільництва, к. с.-г. наук, доцент Микола ВОЙНАЛОВИЧ доцент кафедри бджільництва, к. с.-г. наук, доцент Анастасія ВИДРИК асистент кафедри бджільництва, к. с.-г. наук,

Київ – 2026

1. Мета навчальної практики

Основною метою навчальної практики є ознайомлення студентів з основних технологічних процесів при виконанні пасічних робіт по догляду та утриманню бджолиних сімей, одержанні продукції бджільництва, боротьбі з хворобами та шкідниками бджіл, вирощуванні медоносних рослин та їх ефективному використанні.

Основними базами навчальної практики з технології виробництва і переробки продукції тваринництва є навчальні лабораторії кафедри бджільництва факультету тваринництва та водних біоресурсів, зокрема:

- Голосіївська ННВ лабораторія Технологія виробництва продукції бджільництва;
- ННВ лабораторія технологічного обладнання у бджільництві;
- НН лабораторія “Штучне введення сперми бджолиним маткам”;
- НН лабораторія розведення та утримання бджолиних сімей;
- НН лабораторія біології бджолиної сім’ї;
- навчальна лабораторія “Голосіївська навчально-дослідна пасіка”;
- навчальна лабораторія “Профілактика захворювань бджолиних сімей”.

При підготовці фахівців за цільовим договором з сільськогосподарськими підприємствами, навчальна практика з технології виробництва і переробки продукції тваринництва може проводитись на базі інших сільськогосподарських підприємств, якщо це передбачено договором.

Перед початком навчальної практики надається інструктаж з безпеки з відповідним записом в журналі на кафедрі.

2. Цілі практики

Набуття відповідних дисципліні компетенцій та загальне ознайомлення з виробництвом по спеціальності;

Набуття та розвиток початкових професійних навичок, знань та навичок за обраною спеціальністю;

Формування загального бачення майбутньої виробничої діяльності.

3. Практичні завдання

В наслідок проходження навчальної практики студент повинен засвоїти інформацію щодо:

1. методів догляду за бджолиними сім'ями протягом року в різних системах вуликів;
2. способів розмноження бджолиних сімей та виведення маток;
3. способів догляду за бджолиними сім'ями при одержанні продуктів бджільництва;
4. методів оцінки кормової бази бджільництва, її поліпшення та ефективного використання;
5. діагностики, профілактики та лікування хвороб бджіл.

4. Студент повинен знати

Студент повинен знати яким чином здійснюється оцінка стану бджолиних сімей, використовуються засоби і обладнання для їх утримання і виконання технологічних процесів, застосовуються високоефективні технології ведення бджільництва і виробництва продуктів, розмноження бджолиних сімей та виведення маток, оцінюють стан кормової бази бджільництва і впроваджують заходи її поліпшення, забезпечують використання комплексу зоотехнічних та інших прийомів профілактики і лікування хвороб бджіл.

5. Об'єм і організація робіт

Навчальна практика планується протягом двох тижнів і проводиться на Голосіївській навчально-дослідній пасіці НУБіП України, експериментальній базі НЦ «Інститут бджільництва ім. П.І. Прокоповича» під контролем керівників практики.

6. Методика проведення і зміст практики

З метою здобуття студентами інформації щодо проведення робіт, пов'язаних із технологією догляду й утримання бджолиних сімей, одержанням продукції на пасіці, оцінки кормової бази бджільництва, прийомів і способів боротьби з хворобами та шкідниками бджіл. Заняття проводитимуться під методичним та організаційним забезпеченням керівника практики. При цьому здійснюється перевірка і оцінка якості виконання завдань кожним студентом.

6.1. Зміст програми навчальної практики

Назви тем, їх зміст, обсяг у годинах

№ п/п	Зміст	Обсяг у год.
1	2	3
I. Догляд та утримання бджіл та їх біологія		
	Організація пасічницького точка	
1	Оцінити пасічний точок і ознайомитись із способами розміщення бджолиних сімей на стаціонарних і кочових точках. Розрахунок розмірів пасічного точка. Обстеження пасічних будівель на відповідність ветеринарно-санітарним нормам.	30
	Огляд бджолиних сімей та оцінки їх стану	
2	Засвоїти на практиці правила поведінки із бджолами. Опрацювати методи визначення сили сімей, кількість розплоду та кормових запасів.. Визначити ефективність льотної діяльності бджіл в сім'ях різної сили. Навчитись виявляти ознаки підготовки бджолиних сімей до роїння.	
	Утримання бджолиних сімей у різних системах вуликів	
3	Ознайомитись та набути практичних навичок при утриманні бджолиних сімей у вертикальних та горизонтальних системах вуликів /скорочення та розширення гнізд, застосування магазинів, формування гнізд на зиму/.	
	Кочівля бджіл	
4	Набути практичних навичок підготовки бджолиних сімей до перевозки, збільшення об'єму гнізда та посилення вентиляції, фіксації рамок, скріплення рамок, частин вулика, техніка навантаження та перевезення бджолиних сімей і їх розміщення на новому місці. Зважування контрольної сім'ї, визначення величини медозбору. Тривалість льотної роботи у дні з різним типом медозбору.	15
II. Продукти бджільництва, їх отримання на пасіці		
	Технологія отримання меду	
5	Підготовка інвентаря та обладнання для відкачування меду. Наладка і перевірка роботи медогонок та необхідного устаткування. Визначення зрілості меду в комірках по площі запечатаних стільників та характеру медозбору. Способи видалення бджіл із рамок. Набути практичних навичок розпечатування стільників та обертання ротора медогонки. Проціджування меду, очищення від механічних домішок. Органолептичні ознаки меду з різних рослин.	20

1	2	3
6	<p>Використання стільників та переробка воскосировини</p> <p>Ознайомлення з процесами одержання, зберігання і переробки воскової сировини на пасіках, технікою експлуатації сонячних та інших воскотопок, різного обладнання для отримання воску. Набути навичок по визначенню якості стільників та їх використання.</p>	30
7	<p>Технологія одержання та переробки прополісу, квіткового пилку, маточного молочка та апітоксину та їх переробки і зберігання.</p> <p>Ознайомити студентів з обладнанням і способами одержання прополісу, квіткового пилку, маточного молочка та апітоксину та їх переробки і зберігання.</p>	
III. Інвентар, обладнання та будівлі		
8	<p>Підготовка вуликів та інвентаря до сезону</p> <p>Підготовка вуликів до заселення бджолами. Пофарбування та ремонт вуликів, очищення та їх дезінфекція. Дезінфекція та підготовка рамок до використання. Виготовлення різних типів рамок. Різні способи оснащення та їх навощування.</p>	15
IV. Розведення бджіл		
9	<p>Виведення бджолиних маток</p> <p>Познайомитись і набути навичок практичної роботи з інвентарем для виведення маток. Виготовлення воскових мисочок і техніка їх фіксації на прищеплювальній рамці. Відпрацювання методів підготовки личинок до маточного виховання. Вибракування маточників і маток.</p>	40
10	<p>Одержання плідних маток та розмноження бджолиних сімей</p> <p>Формування і використання нуклеусів. Відбір, підготовка маток до перевезення. Оцінка якості маток. Техніка штучного розмноження бджолиних сімей. Набуття практичних навичок по розмноженню бджолиних сімей різними способами індивідуальні і збірні відводки, ділення сімей на пів-льоту і налітом на матку або маточник. Використання штучного роїння при розмноженні бджолиних сімей. Освоїти техніку формування пакетів бджіл. Способи підсадки бджолиних маток. Ознайомитись із технікою штучного осіменіння бджолиних маток.</p>	

1	2	3
V. Хвороби та шкідники		
11	<p style="text-align: center;">Особливості догляду за бджолиними сім'ями на вражених хворобами пасіках</p> <p>Ознайомитись із технікою безпеки при роботі з бджолами при проведенні ветеринарно-санітарних заходів на пасіці. Засвоїти порядок огляду бджолиних сімей з метою виявлення патологічного стану. Навчитись відбирати та упаковувати матеріал хворих бджіл, розплід, збудників хвороб та шкідників для лабораторного дослідження. Засвоїти техніку приготування найбільш часто використовуваних лікувально-профілактичних препаратів та їх використання для оздоровлення хворих бджолиних сімей /антибіотики та противарроатозні препарати/. Ознайомитись із інвентарем та обладнанням, що використовується для лікування хворих бджіл /лікувальний димар, термокамера, гідропульт, розпилувач "Росинка", препаратів та деззасобів.</p>	30
12	<p style="text-align: center;">Діагностика профілактика та лікування інфекційних, інвазійних хвороб бджіл</p> <p>Методи діагностики та профілактичні заходи мішечкуватого розплоду, американського та європейського гнильця, аскосферозу, нозематозу, варроатозу, акарапідозу.</p>	
Всього годин		180

7. Методичні рекомендації

Засвоєння знань і навичок з технології виробництва і переробки продукції тваринництва (бджільництво) відбувається згідно з тематичним планом навчальної практики. Кожна тема в тематичному плані містить аудиторні (теоретичні заняття) і самостійну роботу (практичне виконання завдань необхідне для отримання навичок).

Під час аудиторних занять студентам викладаються теоретичні основи даної теми, діючі правила виконання робіт і вимоги до них згідно з нормативними документами, показуються приклади виконання окремих операцій.

Під час самостійної роботи студенти особисто виконують індивідуальні завдання згідно з тематичним планом під наглядом керівника, за яким вони закріплені.

У навчальний час студент приймає участь у догляді за бджолами та виконує обов'язки згідно плану.

Після перевірки отриманих навичок, у не навчальний час, він може самостійно виконувати окремі операції.

8. Форми і методи контролю та проведення підсумків практики

За результатами проходження практики з технології виробництва і переробки продукції тваринництва студент складає залік. Для зарахування практики студент повинен бути присутнім на теоретичних заняттях, які передували самостійній практичній роботі, приймати участь у виконанні практичних робіт. Проведення заліку полягає у перевірці керівником практики правильності виконання студентом індивідуальних завдань.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Шкала оцінювання

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

9. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної практики з технології виробництва і переробки продукції тваринництва для спеціальності 204 – Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва.

2. Технологія виробництва продукції тваринництва /О.Т. Бусенко, В.Є. Скоцик, М.І. Маценко та ін.; За ред. О.Т. Бусенко. К.: Агроосвіта, 2013. 492 с.

3. Технологія виробництва продукції бджільництва: навч. посіб. / С.Ф. Разанов, І.Ф. Безпалій, В.І. Бала, Т.А. Донченко. Київ: Аграрна освіта, 2016. 278 с.

4. Державна служба статистики України – <https://ukrstat.gov.ua/>

5. Журнал «Бджільництво України» –
https://journalbeekeeping.com.ua/index.php/1_4/main

6. Статистичний збірник «Тваринництво України» –
https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_tvar_zb.htm

7. Тваринництво України – <https://tvarynnyctvoua.at.ua/>